

Tilastoturisteja ja asumismatkailijoita

HALL, C. MICHAEL, DIETER K. MÜLLER & JARKKO SAARINEN (2009). *Nordic tourism. Issues and cases*. 293 s. Channel View, Bristol.

MCWATTERS, MASON R. (2009). *Residential tourism. (De)constructing paradise*. 188 s. Channel View, Bristol.

Tuotannon ja työnjaon maailmanlaajuinen muutos on murtanut perinteisiä paikallisia ja alueellisia elinkeinorakenteita. Monet yhteisöt ja alueelliset organisaatiot houkuttelevat uusia asukkaita ja matkailijoita kehittämällä viihdeellisiä palveluita sekä vahvistamalla alueidensa symbolista arvoa, jonka tuottama rahallinen hyöty kompensoi maan luonnonvaroihin perustuvan tuotannon arvon vähenemistä. Kulutuskeskeisen elämäntavan yleistyminen sekä vapaa-ajan viettoon tarkoitettujen ympäristöjen rakentaminen ja markkinointi ovat johtaneet siihen, että matkailun merkitys varsinkin länsimaissa on kasvanut. Matkailun käytännöt ovat alkaneet ohjata lisääntyvässä määrin ihmisten suhtautumista ympäröivään maailmaan.

Globaalin rakennemuutoksen ja viihdeellistymisen aallot ulottuvat moniin mittakaavoihin ja tarjoavat matkailusta kiinnostuneille maantieteilijöille alati uutta tutkittavaa. Nämä kaksi teosta antavat hyvän kuvan näkökulmien ja toteutustapojen runsaudesta. Matkailumaantieteellisiä julkaisuja tehtaileva Michael Hall on Canterburyn yliopiston markkinoinnin professori ja Oulun yliopiston maantieteen laitoksen dosentti. Hän on laatinut tuoreen Pohjoismaiden matkailua käsittelevän teoksensa yhdessä Uumajan yliopiston maantieteen professori Dieter Müllerin ja Oulun yliopiston maantieteen professori Jarkko Saarinen kanssa. Takakanassa kirjoittajat luonnehtivat kirjaansa ”ensimmäiseksi kattavaksi ja helposti lähestyttäväksi johdannoksi alueen matkailuun”. Luvut mukailevat Hallin teoksista tuttuja temaattisia kokonaisuuksia edeten käsitteiden määrittelystä markkinointi- ja suunnittelukysymyksiin sekä matkailun muotojen kuvaamiseen ja tulevaisuuden visioihin. Yli 30 tutkijan laatimat tapaustutkimukset ja esimerkit syventävät näkökulmia.

Teksasin yliopiston tohtoriopiskelija Mason McWatters paneutuu pohjoisamerikkalaisten *asumismatkailuun* kahvinviljelyyn erikoistuneessa panamalaisessa Boqueten kylässä. Asumismatkailijat ovat ihmisiä, jotka ovat muuttaneet pois tavanomaisesta sosiaalisesta ja maantieteellisestä ympäristöstään maisemallisten, ilmastollisten ja taloudellisten tekijöiden houkuttelemina. Ilmiö on läheistä sukua *kansainväliselle eläkeläismuutolle*, joka on Suomessa totuttu yhdistämään Espanjan Aurinkorannikolle kotiutuneisiin eläkeläisiin. McWatters korostaa kuitenkin, että kyse on kahdesta erillisestä ilmiöstä. Asumismatkailijoiden joukossa on eläkeläisten ohella esimerkiksi nuoria ja liiketoiminnan harjoittajia. Ilmiön nopeasta yleistymisestä Latinalaisessa Amerikassa kertoo se, että pelkästään Boquetessa asumismatkailijoiden

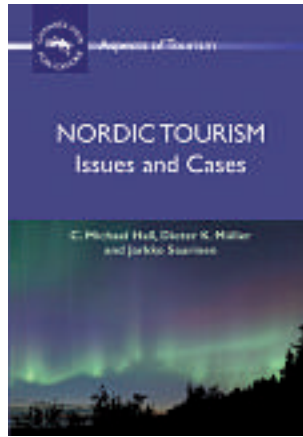
määrä on kasvanut kymmenessä vuodessa 25:stä yli 500:aan.

Teokset ovat monessa mielessä toistensa vastakohtat. Hall, Müller ja Saarinen nojaavat suurelta osin virallisiin määritelmiin ja antavat Pohjoismaiden matkailusta laajan mutta melko pintapuolisen kuvan tyyppitelemällä matkailuun liittyviä ilmiöitä sekä luettelomalla ja taulukoimalla niihin liittyvää tilastotietoa. McWatters puolestaan tarkastelee matkailua kulutus- ja elämyskeskeisten käytäntöjen ja identiteettien vertauskuvana. Hän perustaa syvällisen tapaustutkimuksensa haastatteluihin, osallistuvaan havainnointiin sekä asumismatkailun merkityksiä valottavaan nettisivujen ja tarinoiden tekstuaaliseen analyysiin.

Hall, Müller ja Saarinen lupaavat takakanassa ”arvokkaan oppimistyökalun kaikille matkailun opiskelijoille”. Tätä tarkoitusta tukevat kunkin luvun alkuun listatut oppimistavoitteet, joiden saavuttamista opiskelijat voivat testata vastamalla lukujen loppuun sijoitettuihin kysymyksiin. Parhaimmillaan teksti on soljuvaa ja tarjoaa kiinnostavasti jäsennellyä tietoa esimerkiksi erämaiden luontomatkailusta ja kakkosaruisen historiasta Pohjoismaissa. Harmillisen usein se pelkistyy kuitenkin kaavamaisesti esitetyn raakatiedon tulvaksi, jonka pureskelu ja kontekstualisointi jäävät lukijalle. Lukuisat määritelmät, luettelot ja taulukot kuormittavat työmuistia ja hankaloittavat laajojen kokonaisuuksien sisäistämistä. Esimerkiksi Skandinaviassa toimivia risteily-yhtiöitä ja veneilyä Suomessa koskevan kyselyn tuloksia luetellaan hengästyttävällä tarkkuudella ilman minkäänlaista vihjettä siitä, miksi tällaiset tiedot ovat tärkeitä.

Nordic tourism tarjoaa monipuolista ja kriittisiäkin näkökulmia esimerkiksi matkailustrategioiden laatimisen tueksi. Paikoitellen kaipasin kuitenkin valinnoille selvempää taustoitusta. Esimerkiksi aluerajauksen perustelut eivät yleisluontoisuudessaan vastaa siihen, miksi Baltian maat ja Luoteis-Venäjä on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Tämä häiritsi minua, sillä kirjoittajat käsittelevät näitä alueita osana Pohjoismaiden toiminnallista matkailualueita esimerkiksi risteilymatkailuun ja matkailun tulevaisuudennäkymiin paneutuessaan.

Tiuhaan toistuvat viittaukset Hallin aikaisempiin julkaisuihin yhdessä *pitäisi*-verbiin mieltynen kertojaäänänen kanssa antavat kirjoittajista korostetun itsevarman kuvan. Viimeistelemätön teksti ja kirjoitusvirheet eivät kuitenkaan herätä luottamusta. Hallin asiantuntemusta väheksymättä toivoin tiedon nykyistä syvällisempää asemoimista keskusteluun esimerkiksi globalisaatiosta ja jälkimodernin yhteiskunnan erityispiirteistä. Kirjoitus-tyyli ei kannusta itsenäiseen ajatteluun, vaan saa valitut näkökulmat vaikuttamaan kiistattomammilta kuin ne ovatkaan. Mielestäni kirjoittajat hyväksyvät matkailun vallitsevan kehityssuuntauksen turhan mutkattomasti esimerkiksi korostaessaan matkailun merkitystä pohjoisten reuna-alueiden kehityksen moottorina perinteisten elin-

keinojen, kuten metsätalouden, poronhoidon ja kalastuksen merkityksen vähentyessä.

Residential tourism -teoksen vahvuudet erottuvat selvästi, kun sitä lukee rinnan Hallin, Müllerin ja Saarisen teoksen kanssa. McWatters tarjoaa lukijalle mahdollisuuden oman ajattelunsa lähtökohtien arvioimiseen ja herättää luottamusta kirjoittamalla yhtä aikaa sekä kriittisesti että muita tutkijoita kunnioittavasti. Luku luvulta syvenevä, kiitettävästi viimeistelty tutkimus Boqueten paikallisten asukkaiden ja asumismatkailijoiden tavoista käsitteellistä yhteisön viimeaikaista kehitystä jäsentyy juonelliseksi kertomukseksi, joka pitää otteessaan loppuun saakka.

McWatters perustaa tutkimuksensa rungon maiseman ja paikan käsitteille Denis Cosgroven, Yi-Fu Tuanin ja Edward Relphin kaltaisten konkarien kanssa keskustellen. Boquete näyttyy yhteisön ulkopuolelta saapuville asumismatkailijoille estetisoinnana maisemana, johon he projisoivat omia ihanteitaan. Asumismatkailua markkinoivien internetsivujen ja haastatteluaineistojen analyysin perusteella ihanteet voivat perustua esimerkiksi idealisoihtuihin käsitteisiin luonnollisuudesta ja autenttisuudesta kyläyhteisöstä.

McWattersin mukaan Boquetea vaanivan konfliktin juuret ovat siinä, että maisema toimii kuin verho, joka estää asumismatkailijoita näkemästä aluetta paikallisten asukkaiden tavoin tuotannon ja sosiaalisten suhteiden varaan rakentuvana paikkana. Kiinteistökeinottelun yleistyessä maa muuttuu kauppatavaraksi, jonka arvo perustuu viljelykäytön sijasta muun muassa esteettisyyteen ja rakennuskelpoisuuteen. Kulutuskeskeistä elämäntapaa tavoittelevat paikallisetkin voivat hyötyä asumismatkailusta esimerkiksi myymällä maansa. Näin he voivat myös vapautua paikallisyhteisön elämään liittyvistä rajoitteista. Samalla heitä uhkaa kuitenkin yhteisön ja suvun perinteisiin sidottujen identiteettien mureneminen ja vieraantuminen omasta yhteisöstään, jota hallitsevat yhä enenevässä määrin vauraat asumismatkailijat.

Teoksen lopussa McWatters hahmottelee Boqueten yhteisölle kaksi vaihtoehtoista tulevaisuudennäkymää. Toiveikkaan vision mukaan osapuolten jakama pyrkimys luonnonkauniin maiseman ja perinteisiin elinkeinoihin perustuvan yhteisöllisyyden säilyttämiseksi kannustaa

heitä kehittämään aluetta kaikkia tyydyttävällä tavalla. Synkemmän vaihtoehdon mukaan nopea muutos, suunnittelun puute sekä alueen infrastruktuurin ja luonnon kantokyvyn ylittyminen sysäyvät asukkaat avoimeen konfliktiin, jonka rajalinjat kulkevat osittain ryhmien sisällä. Äärimmäisessä tilanteessa suuri osa paikallisista asukkaista muuttaa muualle samalla, kun itsenäisimmistä asumismatkailijoista kehkeytyy uusiin koskemattomiin kohteisiin etsiytyviä *maisemanomadeja*.

McWatters käyttää käsitteitä tarkoituksenmukaisesti niiden moninaisiin merkityksiin kompastumatta. Napakan jäsenyyden kääntöpuolena on tyyppiteltyjen jyrkkyys. Kirjoittaja tiedostaa selvästi kuvaamansa ilmiön moniulotteisuuden, mutta huolimattomasti luettuina hänen näkemyksensä voivat vaikuttaa turhankin yksinkertaisilta.

McWatters suhtautuu matkailuun arvovapaasti ja korostaa, että tutkijan tehtävä on ymmärtää asumismatkailun käytännön vaikutuksia ja tukea kestävää kehitystä moralisoinnin sijasta. Tähän nähden hän antaa asumismatkailijoista huomattavan epämiellyttävän ja pinnallisen kuvan. Matkailun käsitettä käyttämällä hän uusintaakin tahtomattaan matkailijoihin liitettyjä kielteisiä mielikuvia.

Vaarana on, että lukija ulkoistaa pinnallisuuden ja ajattelamattomuuden itsestään ja omasta yhteisöstään. Parhaimmillaan tarkastelutapa voi kuitenkin rohkaista oman identiteetin turistiksen puolien tunnistamisen ja itsekritiittiseen arvokeskusteluun. Maantieteellisestä suppeudesta huolimatta McWattersin tapaustutkimus koskettaa hyvin laajaa ilmiötä. Asumismatkailu on äärimuoto suomalaistenkin keskuudessa yleistyneestä mielikuviin perustuvasta kulutuskeskeisestä asumisesta.

Hyvän teoksen tunnusmerkkejä ovat kirjoittajan viitelsiäisyys ja kyky soveltaa muiden näkemyksiä siten, että lukijan mielenkiinto säilyy johtopäätöksiin saakka. McWattersin tutkimus onnistuu tässä paremmin ja osoittaa samalla, että uuden kirjallisuuden joukosta löytyy helmiä, joiden kalastaminen motivoi tutustumaan tuoreisiin julkaisuihin.

SALLA JOKELA

*Suomen Akatemia / Maantieteen laitos,
Helsingin yliopisto*

